

BIULETYN OGRODÓW BOTANICZNYCH Nr 2, 1975

MARIA GÓRSKA
Ogród Botaniczny UAM w Poznaniu

RYTMIKARÓZWOJOWA *PRINSEPIA SINENSIS* W POZNAŃSKIM OGRODZIE BOTANICZNYM

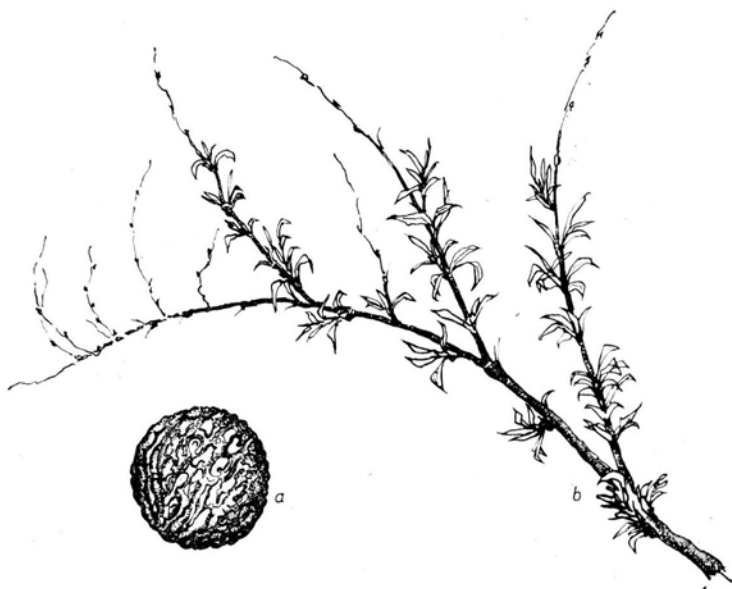
Prinsepia sinensis jest jednym z 3 przedstawicieli interesującego rodzaju *Prinsepia* Royle, należącego do bogato reprezentowanej w naszej strefie rodziny *Rosaceae*. Nazwa rodzajowa pochodzi od nazwiska znanego meteorologa Jamesa Prinsepa. *Prinsepia sinensis* Oliv. znana w literaturze także pod nazwami *Prinsepia chinensis* Kom. lub *Plagiospermum sinense* Oliv. jest gatunkiem pochodzącym z obszaru Mandżurii i pld.-wsch. Chin, a występującym również w Himalajach, na Dalekim Wschodzie ZSRR oraz w Korei. U nas jest to gatunek mało znany, spotykany niemal wyłącznie w ogrodach botanicznych i arboretach.

W miejscach naturalnego występowania prinsepia mandżurska rośnie w postaci szeroko rozłożonego krzewu względnie małego drzewka do 2 m wysokości. Gałęzie cienkie, proste lub łukowato wygięte, jasno-szaro-brązowe. Ciernie 6—10 mm długości proste lub haczykowate. Liście wydłużono jajowate lub lancetowate, prawie całobrzegie, na wierzchołku zaostrome, nieco karbowane, nagie, jasnozielone, z parzystymi sztylistymi przylistkami. Kwiaty żółte do 1,5 cm Ø, pachnące, po 1—4 w kątach liści. Kwitnie w kwietniu — maju, owocuje w sierpniu — wrześniu. Owocem jest okrągławy lub jajowaty pestkowiec, purpurowy, z soczystym kwaśnym miąższem, jadalny. Pestka jedna, bardzo twarda spłaszczona, silnie pomarszczona i bruzdkowana, szorstka nieco dłuższa, niż szersza (12—10 mm). Głębokie bruzdki tworzą ciekawy rysunek (ryc. 1).

Występuje w cienistych lasach mieszanych wraz z *Ulmus japonica*, *Fraxinus mandshurica*, *Syringa amurensis* itp. lub w nadrzecznych zaroślach, czasami wśród wierzb, na podłożu aluwialnym, pojedynczo lub w niewielkich skupinach. Owocuje w wieku 4—5 lat.

Introdukowany od r. 1896. Rośnie w Arboretum Arnolda w Ameryce Płn., gdzie co roku kwitnie, ale rzadko owocuje. W Moskwie aklimatyzowany od roku 1949, rośnie dobrze, jednak co roku zimą przemarza do powierzchni śniegu. W naszych warunkach klimatycznych jest to gatunek dość odporny na mróz i przemarza tylko w najbardziej ostre zimy.

Prinsepia mandżurska jest gatunkiem łatwym w uprawie, dobrze rośnie na stanowiskach półcienistych i wilgotnej, przepuszczalnej glebie. Rozmnaża się z nasion,

Ryc. 1. *Prinsepia sinensis*. a — nasienie; b — gałązka z młodymi rozwijającymi się liśćmi.

odkładów lub sadzonek. Uprawiany jest jako krzew ozdobny ze względu na piękne jasno-zielone liście i żółte kwiaty. Owoce mogą być wykorzystane na różnego rodzaju przetwory jak konfitury, kisiele, wina.

Prinsepia mandżurska polecana jest jako gatunek ozdobny do ogrodów i parków w postaci soliterów na trawnikach, a nawet do tworzenia żywopłotów.

W naszym Ogrodzie Botanicznym w dziale geograficznym — na kwaterze Mandżurii — rosną 2 okazy tego interesującego gatunku. Obydwa egzemplarze pochodzą z Kórnika i wysadzone były w roku 1937.

Jak wynika z długoletnich obserwacji gatunek ten jest dość odporny na mrozy i w zasadzie bez przykrycia dobrze znosi nasze przeciętne, niezbyt surowe zimy. Jedynie zimy bardzo mroźne jakie miały miejsce w latach 1955/56, 1962/63 i 1969/70 spowodowały dość znaczne uszkodzenia pączków kwiatowych, liści a także pędów. Uszkodzenia te jednak z nadejściem wiosny zostały całkowicie zregenerowane,

Na podstawie 8-letnich obserwacji rytmiki rozwojowej tego gatunku można stwierdzić, że początkowe fazy rozwojowe tzn. pęknięcie pączków liściowych i listnienie są bardzo wczesne (przeważnie pierwsza połowa lutego, marzec), za wyjątkiem roku 1970, kiedy to surowa zima 1969/70 spowodowała znaczne opóźnienie początku rozwoju (18. III.). Kwitnienie co roku było dość obfite (za wyjątkiem r. 1967 i 1971) i rozpoczynało się w większości wypadków na przełomie kwietnia i maja. W ciągu ośmiu lat obserwacji owocowanie zanotowano tylko trzykrotnie i to bardzo skąpa za wyjątkiem roku 1969. Faza przebarwiania liści następowała stosunkowo wcześnie, bo zazwyczaj na przełomie sierpnia i września, a ich opadanie przypadało na październik.

Szczegółowy przebieg rozwoju *prinsepia* ilustruje zamieszczona poniżej tabela

Zestawienie dat przebiegu faz fenologicznych za lata 1966—1973.

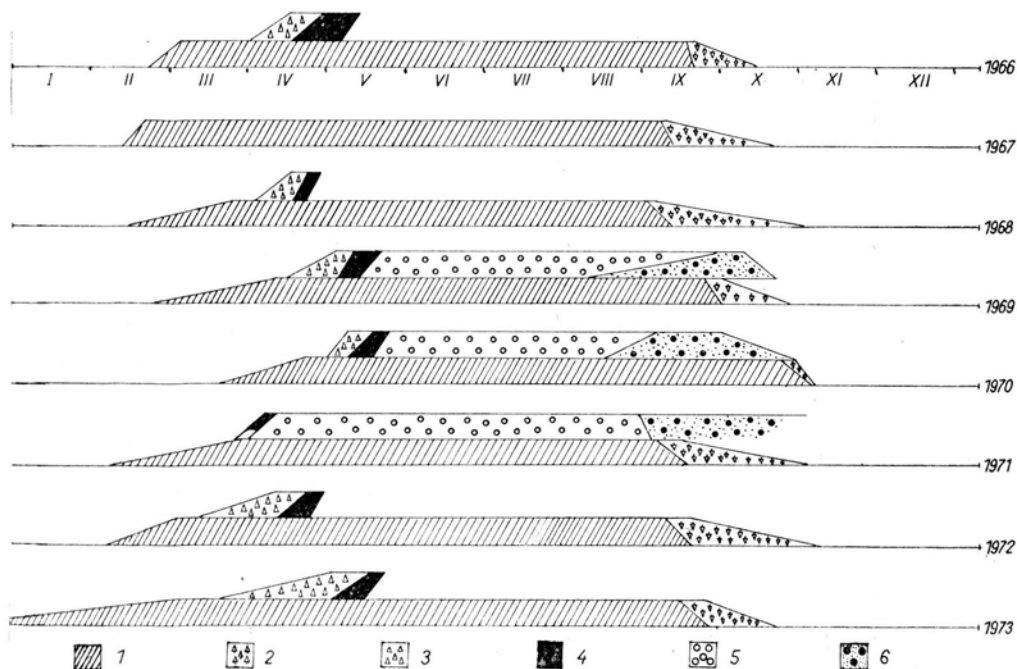
Rok	Liście						Kwiaty						Owoce			
	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4
1966	23,2	5,3	15,9	8,10	20,9	15,10	2,4	18,4	28,4	1,5	6,5	14,5	—	—	—	—
1967	13,2	22,2	5,9	12,10	10,9	20,10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1968	15,2	25,3	24,7	12,10	2,9	30,10	4,4	18,4	23,4	21,4	23,4	27,4	—	—	—	—
1969	20,2	9,4	11,8	8,10	28,9	28,10	15,4	4,5	10,5	7,5	12,5	20,5	9,8	1,10	10,10	23,10
1970	18,3	20,4	11,9	13,10	30,10	7,11	29,4	8,5	18,5	11,5	18,5	23,5	15,8	6,9	3,10	25,10
1971	8,2	27,3	18,8	27,9	11,9	25,10	Zaledwie kilka kwiatów i owoców									
1972	7,2	4,3	4,9	29,9	20,9	25,10	11,3	12,4	23,4	19,4	25,4	30,4	—	—	—	—
1973	6,12	5,3	20,7	18,9	12,9	8,10	21,3	3,5	18,5	8,5	16,5	22,5	—	—	—	—

Liście: 1 — otwieranie pąków; 2 — rozchylenie blaszek; 3 — początek jesiennego przebarwiania; 4 — początek pełni jesiennego przebarwiania; 5 — początek opadania; 6 — koniec opadania.

Kwiaty: 1 — pojawianie się 1-szych pąków kwiatowych; 2 — zakwitanie 1-szych kwiatów; 3 — ostatnie pąki kwiatowe; 4 — początek pełni kwitnienia; 5 — koniec pełni kwitnienia; 6 — koniec kwitnienia.

Owoce: 1 — początek dojrzewania; 2 — koniec dojrzewania; 3 — początek rozsypywania; 4 — koniec rozsypywania.

oraz spektra fenologiczne (Ryc. 2). Na podstawie tych ostatnich można stwierdzić, że *prinsepia* mandżurska jest gatunkiem o rozwoju sezonowym dobrze zsynchroni-

Ryc. 2. Spektra fenologiczne rozwoju *Prinsepia sinensis* za lata 1966/1973. 1 — faza liści zielonych; 2 — faza opadania liści; 3 — faza pączków kwiatowych; 4 — faza kwitnienia; 5 — faza owoców niedojrzałych; 6 — faza owoców dojrzałych i rozsypywania nasion

zowanym z istniejącymi u nas porami fenologicznymi, a więc coraz lepiej zaaklimatyzowanym. Pierwsza faza jej rozwoju, czyli pęknięcie pączków liściowych, rozpoczyna się bardzo wczesnie i przypada na początek przedwiośnia lub nawet koniec zimy, o ile ta ostatnia jest niezbyt surowa. Faza kwitnienia trwa najczęściej przez cały okres pierwiosnia, a przebarwianie się liści zaczyna się częstokroć już latem lub wczesną jesienią i trwa zazwyczaj do końca złotej jesieni, kiedy to następuje dość szybkie, gwałtowne ich opadanie.

Ze względu na łatwość uprawy i znaczne walory dekoracyjne (okres ozdobności trwa właściwie od chwili rozwoju blaszek liściowych poprzez barwne pachnące kwiaty i pięknie wybarwione, dość duże owoce aż do końca przebarwiania liści), prinsepia mandżurska zasługuje na większą uwagę i rozpowszechnienie przynajmniej na terenie arboretów, ogrodów botanicznych i większych parków miejskich.

LITERATURA

- Bailey L. H. 1953. *The standard encyclopedia of horticulture*. Vol. III. P—Z. New York.
- Bielawska A., Górska M. 1961. *Obserwacje uszkodzeń mrozowych powstałych w zimie 1955/56 r. w Ogrodzie Bot. UAM w Poznaniu*. Zeszyty Naukowe UAM. Biologia — Z. III.
- Bielawska A., Górska M. 1966. *Wpływ ostrej zimy w roku 1962/63 na drzewa i krzewy aklimatyzowane w Ogrodzie Bot. im. A. Mickiewicza w Poznaniu*. PTPN. T. XXVI z. 4. Poznań.
- Browicz K., Bugała Wł., 1952. *Ważniejsze drzewa i krzewy w niektórych parkach Polski zachodniej*. Roczn. Dendrol. VIII. Warszawa.
- Browicz K., Bugała Wł., 1962. *Rzadkie drzewa i krzewy w Arboretum Kórnickim*. Roczn. VII. Arboretum Kórnickie. *Dictionary of Gardening*. 1956 T. III. Oxford.
- Dierzwia i kustarniki SSSR*. 1962. T. III. Moskwa—Leningrad.
- Drewno i roślinność Alma-Atińskiego Bot. Sada*. 1962. Izd. Akad. Nauk Kazachskiej SSR Alma-Ata.
- Drzewoznawstwo*. 1955. Praca zbiorowa. PWRL. Warszawa.
- Eder H., 1951. *Park i Ogród Botaniczny w Brynku*. Roczn. Dendrol. VII. W-wa.
- Flora SSSR*. 1941. T. X. Moskwa—Leningrad. Izd. Akad. Nauk SSSR.
- Krüssmann G., 1962. *Handbuch der Laubgehölze*. Berlin. *Pareys Blumengärtnerei*. 1960. Bd. II. Berlin
- Rehder A., 1954. *Manual of cultivated trees and shrubs*. New York.
- Schneider C. K., 1912. *Illustriertes Handbuch der Laubholzkunde*. Bd. II. Jena.
- Szczepotjew F. Ł. 1949. *Dendrologia*. Moskwa—Leningrad.
- Szimaniuk A. P., 1964. *Biologija drewnych i kustarnikowych porod. SSSR*. Izdatelstwo „Proświeszczenje” Moskwa.
- Tokarski M., 1966. *Uszkodzenia mrozowe drzew i krzewów ozdobnych, powstałe zimą 1962/63 roku na Dolnym Śląsku*. Roczn. Dendrol. XX. Warszawa.
- Uszkodzenia mrozowe powstałe w okresie zimy 1953/54*. Acta Soc. Bot. Pol., Vol. XXII, nr 4-Biuletyn Ogrodów Botan. nr 3. Warszawa.

TOMASZ BOJARCZUK

Zakład Dendrologii i Arboretum Kórnickie PAN

PRÓBY UPRAWY NIEKTÓRYCH GATUNKÓW DRZEW IGLASTYCH W WOJŚLAWICACH

Wprowadzenie do uprawy niektórych gatunków drzew pochodzących z cieplejszych stref klimatycznych, napotyka w Polsce na pewne trudności. Główną przyczyną niepowodzeń są surowe warunki klimatyczne. Jedynie w zachodnich dzielnicach